

עודכן ב- 18/04/2010 15:34

ג'יאת נאסר | אמנת ז'נבה בעירבון מוגבל

מאת ג'יאת נאסר

סוף סוף, לאחר יותר מ-40 שנות כיבוש, הכיר בג"ץ בתחולה של אמנת ז'נבה על הממשל הצבאי בשטחים, במסגרת פסק דין שנתן באחרונה. מאז החל בג"ץ לדון בעתירות של תושבי השטחים, עותרים רבים העלו בפניו טענות על הפרת זכויותיהם מכוח אמנת ז'נבה הרביעית. אלא שבג"ץ לא הכיר בתחולה של אמנה זו על השטחים, ונמנע מאכיפת הוראותיה, בטענה שמדובר באמנה הסכמית, שלא ניתן לאכוף אותה כל עוד לא נקבע הדבר בחקיקה בישראל.

החריג למדיניות זו הוא מצב שבו המדינה מסכימה לכך שבית המשפט ידון בעתירה על יסוד האמנה. בהעדר הסכמה כזאת בג"ץ לא היה מוכן לשמוע טענות המבוססות עליה. מדיניות זו, של "דין לפי הזמנת הנתבע", היא מדיניות פסולה. שכן, לא הנתבע הוא שאמור להחליט לפי איזה דין תידון התביעה נגדו, אלא בית המשפט אמור לקבוע מהו הדין המחייב.

כך, המדינה היתה מודיעה לפעמים שהיא מוכנה שבית המשפט ידון על יסוד הוראותיה "ההומניטריות" של אמנת ז'נבה, אלא שמעולם לא הובהר די הצורך מהן בעצם ההוראות שהמדינה מכירה בהן ככאלה. מנגד, פעמים רבות המדינה סירבה לדיון לפי האמנה. כך למשל, בנוגע למדיניות ההתנחלות בשטחים, המהווה הפרה של סעיף 49 לאמנת ז'נבה הרביעית, האוסר על העברת האוכלוסייה של המדינה הכובשת אל השטח הכבוש, המדינה לא הסכימה שבג"ץ ידון בעתירות על יסוד האמנה.

כתוצאה מכך, עתירות רבות נדחו, ומפעל ההתנחלויות בשטחים הלך וגדל על חשבון האוכלוסייה הפלסטינית המקומית, הכל לנגד עיניו העצומות של בג"ץ. כך למשל נדחתה בעבר עתירה נגד החזקת עצורים פלסטינים מחוץ לתחומי השטח הכבוש, במתקני כליאה בתוך ישראל, בניגוד להוראות האמנה (בג"ץ סג'דייה).

ב-2009, 22 שנה אחרי אותה פרשה, מדיניות זו, של החזקת עצורים פלסטינים בניגוד לאמנה הותקפה מחדש בפני בג"ץ על ידי שלושה ארגונים: "יש דין", האגודה לזכויות האזרח והמוקד להגנת הפרט. הארגונים דרשו להכיר באמנה כדין המחייב את הממשל הצבאי בשטחים, וטענו כי בחלוף השנים הוראותיה של אמנת ז'נבה נהפכו להוראות של המשפט הבינלאומי המנהגי, שאף הוא נחשב כדין מחייב בישראל.

בפסק דין שניתן ביום 28.3.2010 בג"ץ דחה את העתירה. עם זאת, יש בפסק הדין חידוש רב ותקדימי בגישת בית המשפט העליון, שכן זוהי הפעם הראשונה בתולדותיו שבג"ץ מכיר במחויבות של הממשל הצבאי להוראות אמנת ז'נבה הרביעית, ללא קשר להסכמת המדינה. וכך, באמירה המרכזית בפסק הדין מפי הנשיאה דורית ביניש, בג"ץ קבע: "יהא מעמדה של אמנת ז'נבה אשר היא, מוכנים אנו לקבל את הטענה שיש לבחון את פעולות המפקד הצבאי באזור בהתאם להוראות האמנה".

ואולם, למרבה הצער, מכאן לא תבוא הישועה המיוחלת לעתירות המתבססות על האמנה, שכן בית המשפט הלך רק מחצית הדרך. שהרי, מנגד הוא קבע בהמשך פסק הדין, שאינו יכול לאכוף את הוראות האמנה שעה שהיא עומדת בסתירה לחוק ישראלי. לפי עמדתו, בכל פעם שקיימת סתירה בין החוק הישראלי לבין האמנה, החוק הישראלי גובר, וכך הוא דחה את העתירה.

מדובר בגישה משפטית פסולה העושה פלסטר את הוראות המשפט הבינלאומי החל על השטחים. שכן עתה, בכל פעם שרשויות המדינה ירצו להתחמק מהוראה כלשהי באמנה, כל שעליהן לעשות זה להעביר חוק העומד בסתירה להוראות האמנה, שאז גורל העתירה להידחות. אז מה הועילו חכמים בתקנתם?

כל הזכויות שמורות, "הארץ" ©

סגור חלון